

GÖRÜŞ

ESED SONRASI RUSYA'NIN ORTA DOĞU POLİTİKASI VE TÜRKİYE

Muhammet Koçak

ARALIK 2024

Milli İstihbarat Akademisi

ESED SONRASI RUSYA'NIN ORTA DOĞU POLİTİKASI VE TÜRKİYE

▲ **Dr. Muhammet Koçak**

Suriye İç Savaşı, Beşşar Esed rejiminin çöküşüyle son bulmuş ve bölgesel dengeleri derinden sarsan bir gelişme olarak tarihe geçmiştir. Suriye, yaklaşık 10 yıldır yalnızca bir iç savaş sahası değil, aynı zamanda küresel ve bölgesel aktörlerin güç mücadelelerini yansıtan karmaşık bir çatışma alanı olarak da ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda Rusya, Suriye'deki varlığını sadece bir müttefiki desteklemek için değil, uluslararası sistemdeki statüsünü pekiştirmek ve çok kutuplu bir düzen inşa etme hedefi doğrultusunda bir araç olarak da kullanmıştır. Sahada terörle mücadele başta olmak üzere farklı önceliklerle hareket eden Türkiye ise Rusya ile dengeli bir ilişki sürdürmeyi başarmıştır. Bu analiz, Rusya'nın Suriye bağlamındaki politikalarının tarihsel ve stratejik arka planını, Esed rejiminin çöküşüyle yaşadığı stratejik kayıpları ve Türkiye-Rusya ilişkilerinin bu yeni dönemde nasıl şekilleneceğini incelemektedir.

Esed Dönemi Rusya-Suriye İlişkileri

Rusya'nın Suriye ile ilişkileri, Soğuk Savaş Dönemi'nden itibaren derin tarihî ve stratejik temellere dayanmaktadır. Sovyetler Birliği, Orta Doğu'da Batı'nın etkisini dengelemek amacıyla Suriye ile güçlü bağlar kurmuş; bu ülkeyi ekonomik, askerî ve diplomatik olarak desteklemiştir. Özellikle Hafız Esed Dönemi'nde Moskova ile Şam arasında kurulan ilişkiler, 1970'lerden itibaren Orta Doğu'daki en sağlam ittifaklardan birine dönüşmüştür. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra dahi Suriye'nin Rusya için stratejik önemi devam etmiştir. Özellikle Tartus'ta konuşlanan Rus donanma üssü,

---

Moskova'nın Akdeniz'deki varlığını koruma çabalarının simgesi olmuştur. 2011 yılında Suriye'de iç savaşın patlak vermesiyle Rusya, çok kutuplu bir dünya düzeni arayışını somutlaştırmak ve Batı'ya meydan okumak için Suriye'yi önemli bir saha olarak değerlendirmiştir. 2015 yılında başlayan Rusya'nın askerî müdahalesi, Esed rejimini çöküşten kurtarmış ve Moskova'nın Orta Doğu'da nüfuzunu artırmasını sağlamıştır. Bu müdahale, terörle mücadele söylemiyle meşrulaştırılmışsa da Rusya'nın hava ve kara güçleriyle kapsamlı bir şekilde sahada yer aldığı bilinmektedir. Hmeymim Hava Üssü'ne konuşlandırılan savaş uçakları, muhalif gruplara karşı yoğun bombardıman düzenlerken Wagner Grubu gibi özel askerî şirketler kritik operasyonlarda yer almıştır. Rusya'nın bu müdahalesi, yalnızca Esed rejiminin kontrolü yeniden sağlanmasında değil, Moskova'nın küresel güç projeksiyonunda da belirleyici olmuştur.

Esed Rejiminin Çöküşü ve Rusya İçin Sonuçları

Esed rejiminin 12 gün gibi kısa bir süre içinde Şam'ı teslim etmesi hem sahadaki güç dengelerini hem de Rusya'nın Suriye'deki stratejik pozisyonunu ciddi şekilde sarsmıştır. Rusya'nın Ukrayna'daki savaş nedeniyle Suriye'ye ayırdığı kaynakların azalması, rejimin hızlı çöküşünde ciddi pay sahibidir. Moskova, Ukrayna'daki askerî operasyonlarına öncelik vermiş ve Suriye'deki askerî varlığını önemli ölçüde azaltmıştır. Bu durum, Rusya'nın sahadaki etkinliğini düşürmüş ve rejimin muhaliflere karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. Hmeymim Hava Üssü'ndeki savaş uçaklarının sayısındaki azalma ve lojistik desteğin sınırlanması, Esed rejiminin kısa sürede çözülmesinde etkili olmuştur. İran ve vekil güçlerinin de 7 Ekim sonrası İsrail ile yaşadığı gerilimler nedeniyle Suriye'deki etkisinin azalması, rejimin savunma kapasitesini daha da zayıflatmıştır. Hizbullah gibi İran destekli güçler, Suriye'den çekilerek başka cephelere odaklanmış ya da zayıflamış ve bu durum, rejimi sahada yalnız bırakmıştır. Esed rejimi, uluslararası yaptırımlar ve halk desteğindeki zayıflık nedeniyle zaten kırılğan bir yapı sergilemekteydi. Bu koşullar, rejimin yalnızca askerî değil, siyasi ve ekonomik olarak da sürdürülemez hâle gelmesine yol açmıştır. Rusya, Suriye'yi stratejik olarak önemseseyse de yüksek maliyetli bu sahada etkinliğini sürdürmekte zorlanmış ve Esed rejiminin çöküşüne engel olamamıştır.

Rusya'nın Kaybettiği Stratejik Avantajlar

Esed rejiminin devrilmesinin görünen en önemli sonucu, Rusya'nın Orta Doğu'daki etkisinin azalması ve uluslararası prestij kaybıdır. Suriye, yıllarca Moskova'nın Batı'ya karşı geliştirdiği çok kutuplu düzen stratejisinin merkezinde yer almıştır. Ancak rejimin çöküşü, Rusya'nın bölgede bir güç merkezi olarak algılanmasını zayıflatmıştır. Bu durum, Moskova'nın Orta Doğu'daki diğer müttefiklerine verdiği güvenceyi sarsmış ve İran, Türkiye gibi aktörlerin bölgede daha fazla inisiyatif almasına zemin hazırlamıştır.

Rusya'nın uluslararası prestij kaybı da bu çöküşün önemli bir sonucudur. Moskova, Suriye'yi küresel bir güç olarak statüsünü güçlendiren bir örnek vaka olarak sunmaktaydı. Ancak rejimin hızlı çöküşü, Rusya'nın müttefiklerini koruma kapasitesini sorgulayan bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bu gelişme, yalnızca Orta Doğu'da değil, Moskova'nın küresel stratejik hedefleri açısından da olumsuz bir etki yaratmıştır. Esed rejiminin devrilmesiyle birlikte Rusya'nın Tartus ve Hmeymim üslerinin geleceği belirsiz bir hâle gelmiş, Moskova'nın Akdeniz'deki stratejik varlığı tehlikeye girmiştir. Bu üsler,

yalnızca bölgesel kontrol için değil, Afrika'daki lojistik operasyonlar için de kritik öneme sahiptir. En önemlisi, Rusya'nın Batı ile yürüttüğü güç mücadelesinde önemli bir mevzi kaybı yaşanmıştır. Suriye, Moskova'nın Batı'nın küresel etkisine karşı geliştirdiği çok kutuplu düzen arayışının simgesi olmuştur. Ancak rejimin çökmesiyle birlikte bu stratejik dayanak noktasının zayıflaması, Rusya'nın Batı karşısındaki pozisyonunu daha kırılgan hâle getirmiştir. Moskova, bu kaybı telafi etmek için yeni stratejiler geliştirmeye mecbur kalacak ancak bunu daha maliyetli ve sınırlı kaynaklarla gerçekleştirmek zorunda olacaktır.

Türkiye-Rusya İlişkileri: Yeni Dönemde İş Birliği ve Rekabet

Türkiye ve Rusya, Suriye'de karşıt pozisyonlarda bulunmalarına rağmen Astana Süreci çerçevesinde diplomatik ilişkilerini sürdürmüştür. Türkiye muhalif grupları desteklerken Rusya'nın Esed rejimine verdiği destek zaman zaman gerilimlere yol açsa da iki taraf da enerji ve ekonomi alanlarındaki iş birliğini güçlendirerek ilişkilerini dengede tutmayı başarmıştır. Akkuyu Nükleer Güç Santrali ve TürkAkım gibi projeler, iki ülke arasındaki stratejik iş birliğinin somut örnekleri olarak öne çıkmıştır. Esed rejiminin çöküşü, Türkiye açısından stratejik bir avantaj yaratırken Rusya için ciddi bir kayıp anlamına gelmektedir. Türkiye'nin desteklediği muhalif grupların sahada kazandığı üstünlük, Ankara'nın Suriye'deki etkinliğini artırmıştır. Ancak Rusya, sahadaki etkisini tamamen kaybetmiş değildir. Moskova, yeni Suriye yönetimiyle ilişkiler geliştirmeye çalışırken muhalif gruplarla diplomatik temaslarını da sürdürmektedir. Türkiye ise Rusya'nın bu alandaki varlığını göz önüne alarak ilişkilerini dengeli bir şekilde devam ettirme yolunu tercih etmektedir. Bu durum, sahada yeni bir denge arayışını beraberinde getirmektedir.

Sonuç

Esed rejiminin çöküşü, Rusya ve Türkiye'nin bölgesel dengeler üzerindeki stratejik hesaplamalarını yeniden şekillendirmiştir. Rusya; Suriye'yi, Batı'ya karşı direnç geliştirdiği ve uluslararası sistemdeki statüsünü pekiştirdiği bir alan olarak görmüştür. Ancak rejimin hızlı bir şekilde çökmesi; Moskova'nın Orta Doğu'daki nüfuzunu zayıflatmış, uluslararası arenadaki güvenilirliğini sorgulatmış ve Batı ile güç mücadelesinde önemli bir mevzi kaybına yol açmıştır. Tartus ve Hmeymim üslerinin geleceği üzerindeki belirsizlik ise Rusya'nın bölgedeki uzun vadeli askerî varlığını risk altına sokmaktadır. Buna rağmen Moskova'nın sahada tamamen etkisiz hâle gelmesi beklenmemektedir. Özellikle muhalif gruplarla diplomatik temaslarını sürdürerek alandaki varlığını bir şekilde korumaya çalışması olasıdır.

Türkiye açısından Esed rejiminin devrilmesi, uzun süredir desteklenen muhalif grupların etkisini artırmış ve Suriye'nin geleceğinde daha güçlü bir konuma geçilmesine zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin, Rusya ile ekonomik ve diplomatik iş birliğini sürdürerek sahadaki değişimleri kendi çıkarlarına uygun şekilde yönetmesi gereklidir. Suriye'deki bu yeni durum hem Türkiye hem de Rusya için iş birliği ile rekabetin iç içe geçtiği bir denge arayışını zorunlu kılmaktadır. Uzun vadede bu ilişki, iki ülkenin bölgedeki stratejik öncelikleri doğrultusunda şekillenecektir.

- Bu yayındaki görüşler tamamen yazarına aittir ve resmî bir kurum görüşünü ya da politikasını yansıtmayabilir.
- Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

ESED SONRASI
RUSYA'NIN
ORTA DOĞU POLİTİKASI
VE TÜRKİYE
ARALIK 2024